

Türkmen halk yrymlary - 7: Tebipçilik bilen baglaşykly yrymlar. Em-ýomlar

Category: Halk döredijiliği we rowaýatlar, Kitapcy
написано kitapcy | 23 января, 2025

Türkmen halk yrymlary - 7: Tebipçilik bilen baglaşykly
yrymlar. Em-ýomlar

TEBIPÇILIK BILEN BAGLAŞYKLY YRYMLAR. EM-ÝOMLAR

Çyban çyksa, gyzyl sogan sylyp, «Şu sogan guraýança, çybanym
gurasyn» diýip, köçä zyňmaly.

* * *

Gözüňe ittirsek çyksa, pul sürtüp, ýedi ýoluň üstüne taşlap,
yzyňa seretmän gaýtmalymyş.

* * *

Adamynyň bir ýerinde siňnil bolsa, sogany ýenjip, duza garyp
sürtmeli.

* * *

Siňnil bolanda, şol ýere hudaýatyny goýbermeli. Hudaýaty şol
siňnili iýip guitarýar.

* * *

Gözüňe gül düşse, ir säher turup, gün dogmanka, künjüniň ýedi
sany gülünü ýuwut-malymyş.

* * *

Doga berlen adama tizlik bilen it ýalakdan suw içirmelimiş.

* * *

Bogazy agyrýan adam horaz çorbasyny içse, örän peýdaly.

* * *

Gökbogma bilen kesellän çagany sagaltmak niýeti bilen ir säher ýola çykmalyş-da, ilkinji duşan atly, eşekli, ulagly ýa-da pyýada bolsa-da, «Gökbogmaly çaga näme em etmeli?» diýip soramalymış. Yzdan adam gelýän bolsa, «Dur, how, gelme!» diýmelimiş-de, şonuň salgy beren emini ýerine ýetirmelimiş.

* * *

Ir bilen biriniň melleginden gökje ternäni eýesine görkezmän ýolup, gökbogmaly çaga iýdirseň, çaga gökbogmadan saplanar.

* * *

«Gökbogmaly çaga açylsyn» diýip, ýola gök monjuk zyň-maly.

* * *

Dalagy agyrýanlar ýaz ýorunjasyny gaýnadyp, suwuny içse, şypa tapar. Ol peşewi ýöremeyänlere-de oňat emdir.

* * *

Çopantelpegiň gülünü gaýnadyp içiberseň, böwrekdäki daşy ereder.

* * *

Üzüm çybygy kesilende, damjalap damýan suwuny gjilewükli demrewе çalmaly.

* * *

Bagry agyrýan adamlara düýäniň öýkeni iýdirilse, dertleri dep bolar.

* * *

Ýylanyň, içýanyň çakan ýerine owlagyň etini, ýapyp halas edip bolar.

* * *

Baýtal süydüni aşgazany agyrýanlara, gursak agyrysý bolanlara içirmelimiş.

* * *

Kelläň agyrsa, köpräk sogan iýmelimiş.

* * *

Diş agyranda sarymsagy oda gömüp ýapmalymış. Şonda diş agyry dep bolarмыş.

* * *

Biriniň gözüne ak düşse, ene süýdüne zagpyran goşup ýuwsa, şypa tapar.

* * *

Eger biriniň içi gatasa, ýüzärligi göbegine çalsa, em bolar.

* * *

Hamyla aýala gatyryň ýüregini iýdirseň, çaga dogurmasy aňsat bolarмыş.

* * *

Gyzdyryp agardylan demir sokulan suw ýa-da çakyr içilse, içgeçmäni dep edýär. Peşewi saklanmaýanlar, bilinden köp gan gidýänler hem şu emi etseler, peýdalydyr.

* * *

Injiriň miwesini ýa-da ýapragyny ýenjip, meňe, hala, siňňile ýapsaň aýrylar.

* * *

Turpy mynjjyradyp, bala garyp, demrewe ýapsaň, şypa taparsyň.

* * *

Gabarçagy aýırmak için towuk etini sirkä garyp ýapmaly.

* * *

Şetdalynyň ýapragyny ýenjip, içi gurçukly adamynyň göbegine ýapmaly.

* * *

Mumyýa döwüge, çykyga, ysmaza oňat dermandyr.

* * *

Ysmaz üçin iň oňat derman barsyň ýagy hasaplanylýar.

* * *

Düýp sogany mynjjyradyp, duzlap siňtile ýapyberseň, öz-özünden aýrylyp gider.

* * *

Soganyň suwuny burnuňa damdyrsaň, kelläňdäki güwwüldi aýrylar. Kelle agyrsa, soganyň suwuny gulagyňa damdyrmaly.

* * *

Sary getirmä narpyz gowy ýaraýar.

* * *

Şugundyryň suwy eliň, ýüzüň sowuklan, jaýylan ýerine çalsan tiz bitirýär. Siňnili aýyrýar.

* * *

Söwüdiň ýapragyny we güluni mynjjyradyp, suwuny içseň, kelleagyry aýrylýar. Ýapragyny ýenjip, suwuny gulaga damdyrsaň, iriň akmaz.

* * *

Turp iýen adama içýan zäheri ýöremez.

* * *

Arpabadyýany (ukroby) köp we yzygiderli iýseň, gözüň kütelermiş.

* * *

Ýedi aýlyk doglan çagany dokuz aý dolýança ýatgydaky bar bolan şertleri döretmek üçin pagta dolap, peşehanada gazanyň aşagynda saklapdyrlar, şonda çaga her hili howp-lardan goragly bolupdyr.

* * *

Iteşen örende, aýal köýnegini geýseň (gyzyl), örgün aýrylarmış.

* * *

Balygyň oňurgasy, barsyň dyrnagy, towşanyň süňki göz degmekden goraýarmış.

* * *

Eger-de adama göz degendir öýdülse, ýüzärlik tütedip, üstünden eýlæk-beýlæk üç gezek ätläp silkinmeli.

* * *

Adama, çaga göz degse, zäk ýakmaly .

* * *

Mör-möjekleriň çakan ýerlerine, enda-myň agyrly ýerlerine «yrym-yrym, ýom-ýom» diýip, ody çalaja degrip, tisgindirýär ekenler .

* * *

«Göz degendir» öýdülende, gurşun eredilip, näsagyň de-pesinde suwly jam tutulyp, şol suwa erän gyzgyn gurşun guý-ýarlar. Sonda násag gurşunyň jagyrdan sesine tisgin-ýär. Gur-şunda şekiller emele gelýär. Şol şekiller boýunça göz degendigi anyklanylýar.

* * *

Gözi degýän adam gelse, gidenden soň, pyçak bilen yzyny kesişdirmeli.

* * *

Gözi degýän adam öye gelse, gidenden soň, yzyndan suw sepmöli.

* * *

Ýanyňda syrtlanyň tüýüni ýa-da dişini göterseň, hemmelere mähriban görnersiň.

* * *

Ýanyňda doňzuň dişini göterseň, doga kär etmezmiş, göz degmezmiş.

* * *

Gyzamyk çykan çaganyň ýanynda oturyp dutar çalsaň, dutar sesine örgün gowy örermiş.

* * *

Gyzamykly çaga ýatan öýüň gapysynyň ýokarsyndan bir bölejik

pagta gysdymaly. «Ak gelip, ak çyksyn» diýlip, ýerine ýetirilýän ryym.

* * *

Gan basyşy beýik adamlar bilegine gyzyl ýüpek daňyp goýsa, gan basyşy kadalaşar.

Taýýarlan: Gurbanjemal YLÝASOWA.

Halk döredijiliği we rowaýatlar